

Justitiedepartementet

Angående betänkandet En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring (SOU 2021:35)

Ekobrottsmyndigheten lämnar härmed sitt yttrande över rubricerat betänkande.

Allmänna synpunkter

Ekobrottsmyndigheten tillstyrker i huvudsak utredningens förslag. Myndigheten bedömer att förslagen kommer att bidra till en effektivare brottsbekämpning om de genomförs. Ekobrottsmyndigheten anser dock att det finns behov av ytterligare åtgärder för att stärka samhällets förmåga att utreda och lagföra kriminella och att det därför inom ramen för utredningens uppdrag finns utrymme att gå längre än vad utredningen föreslår, bl.a. vad avser möjligheten att i vissa situationer använda anonyma vittnen. Frågan behöver dock beredas ytterligare.

I det följande kommenteras de avsnitt i utredningen där Ekobrottsmyndighetens överväganden skiljer sig från utredningens eller där myndigheten anser att förslagen behöver förtydligas.

Kapitel 4

4.6.8 Kvalifikationsgrunderna för grov mened

Ekobrottsmyndigheten tillstyrker utredningens förslag att det införs en ny kvalifikationsgrund för grovt menedsbrott. Myndigheten delar utredningens bedömning att den nya kvalifikationsgrunden innebär att det blir tydligare i vilka situationer gärningen ska bedömas som grov och att utrymmet för domstolarna att tillämpa bestämmelsen därigenom ökar. Enligt utredningens förslag innebär den nya kvalifikationsgrunden att brottet ska bedömas som grovt om gärningen skett med uppsåt att utredningen av eller lagföringen för ett allvarligt brott ska förhindras. Ekobrottsmyndigheten anser att kvalifikationsgrunden bör kompletteras så att den även innefattar att ett allvarligt brott ska försvåras. Genom att lägga till detta kommer bestämmelsen att bättre täcka de situationer som avses samtidigt som bedömningen av gärningsmannens uppsåt underlättas vid invändning från den misstänkte att avsikten inte har varit att förhindra utredningen eller lagföringen.

Vid bedömningen av vad som ska anses utgöra ett allvarligt brott anser utredningen att brottet ska ha ett straffvärde på minst två år. Ekobrottsmyndigheten delar inte utredningens bedömning utan anser att det bör räcka med ett straffvärde på minst ett år och sex månader. I synnerhet när det gäller ekobrott, men även vid brott som grov misshandel och andra våldsbrott, är det inte ovanligt att den utdömda påföljden stannar vid fängelse ett år och sex månader.

Utredningen anger att andra omständigheter än straffvärdet kan beaktas vid bedömningen av om det är ett allvarligt brott och tar som exempel upp att det kan handla om flera brott som

har begåtts systematiskt inom ramen för ett samlat brottsligt förfarande. Ekobrottsmyndigheten anser att ett brott även ska kunna bedömas som allvarligt utan att ett straffvärde på två år föreligger, om brottet begåtts inom ramen för ett kriminellt nätverk, eftersom det är i sådana kretsar en utbredd tystnadskultur vanligtvis råder som gör brotten särskilt svåra att utreda, vilket också lyfts fram i direktivet till utredningen.

4.6.8 Straffskalan och egna brottsbeteckningar för grov mened och ringa mened

Ekobrottsmyndigheten tillstyrker att det införs egna brottsbeteckningar för grov mened och ringa mened. Myndigheten delar också utredningens bedömning att straffskalan för mened, inräknat alla svårhetsgrader, i huvudsak är väl avvägd. För att kunna göra mer nyanserade bedömningar och undvika tröskeeffekter föreslår dock utredningen att minimistrafte för grov mened sänks till fängelse ett år och sex månader, och för att undvika alltför stora överlappningar mellan straffskalorna för grov mened och mened av normalgraden sänks maximistrafte för brott av normalgraden till fängelse tre år. Alternativ föreslår utredningen att straffskalorna inte justeras, maximistrafte för brott av normalgraden, fängelse fyra år, behålls liksom minimistrafte för grovt brott, fängelse två år. Ekobrottsmyndigheten förordar utredningens alternativa förslag och anser att en nyanserad bedömning av straffmätningen är fullt möjlig också med det förslaget. Ekobrottsmyndigheten anser att en sänkning av straffskalan för grovt brott riskerar att sända fel signaler om hur allvarligt samhället ser på menedsbrottet. Ett ytterligare skäl för att behålla två års minimistrafte för grovt brott är bestämmelserna i 24 kap. 1 § 2 st rättegångsbalken om presumtion för häktning. Risken att häktas bedömer Ekobrottsmyndigheten har en starkt brottsförebyggande effekt, inte minst vad gäller unga gärningsmän i gängmiljö.

4.7.5 Straffskalan och gradindelningen

Ekobrottsmyndigheten tillstyrker utredningens förslag att den särskilda graden ringa övergrepp i rättssak tas bort. Myndigheten delar utredningens bedömning att övergrepp i rättssak är ett så allvarligt brott och har ett så högt abstrakt straffvärde att böter kan tas bort ur straffskalan. Eftersom förslaget är i straffskärpande riktning, är det viktigt att de gärningar som idag bedöms som ringa kommer att bedömas som brott av normalgraden om ändringen genomförs, vilket bör framgå av förarbetsuttalanden. Utrymmet för ansvarsfritt handlande bör enligt Ekobrottsmyndigheten inte ökas.

Kapitel 5

5.6. Medverkan i utredningen av annans brott som strafflindringsgrund

Ekobrottsmyndigheten tillstyrker utredningens förslag att det i 29 kap. brottsbalken införs en ny strafflindringsgrund som avser medverkan i utredningen av annans brott. Myndigheten delar utredningens bedömning att förslaget kan bidra till en effektivare brottsbekämpning genom att fler allvarliga och svårutredda brott klaras upp och att fler personer lagförs. Hur stor effekt den föreslagna regleringen kan få hänger samman med en rad faktorer som tystnadskultur bland gängkriminella samt inte minst förutsägbarhet och säkerhet för den som lämnar uppgifter. Ekobrottsmyndigheten anser att systemet med strafflindring därför måste utformas så att den som lämnar uppgifter om annans brott kan förutse att medverkan också leder till förväntad strafflindring. Utöver effektivitetsskäl talar även billighetsskäl för att den som i väsentlig mån och med risk för egen säkerhet medverkar till att allvarliga brott kan utredas får en fördel vid straffmätningen.

Ekobrottsmyndigheten tillstyrker utredningens förslag att åklagaren ska ange sitt förslag till påföljd i stämningsansökan samt att domstolen inte ska vara formellt bunden av påföljdsförslaget. Myndigheten vill understryka att om den nya bestämmelsen ska få avsedd effekt är det viktigt med förutsägbarhet så att den som lämnar uppgifter och medverkar i utredning av annans brott kan förlita sig på att domstolen normalt inte dömer till en strängare påföljd än den som åklagaren föreslagit. En skrivning om detta bör framgå av förarbetena till den nya regleringen om förslaget genomförs. Vad gäller storleken på straffreduceringen anges i utredningen att åklagaren bör kunna informera om vad som utgör en normal reduktion vid strafflindring. Någon reglering eller beskrivning av vad som avses med normal strafflindring finns inte i utredningens förslag. Ekobrottsmyndigheten anser att det bör framgå att de nya bestämmelserna ska tillämpas endast när det är aktuellt med en större reduktion av straffet.

Ekobrottsmyndigheten delar utredningens bedömning att information till den misstänkte om aktuell strafflindringsgrund bör ske genom ett standardiserat förfarande i samband med delgivning av misstanken. Om den misstänkte är beredd att medverka till utredning av annans brott, ska enligt utredningen fördjupad information angående förutsättningarna för strafflindring lämnas till den misstänkte av åklagare, som då tar över ansvaret som förundersökningsledare i de fall utredningen leds av polisen. Hur förhållanden ska agera i dessa situationer berörs inte närmare i utredningen. Några frågor som i det sammanhanget behöver utredas vidare är exempelvis om förhöret då omedelbart ska avslutas och åklagare kontaktas, samt vad det innebär för den senare av två misstänkta som medverkar med samma information om annans brott då den senares uppgifter inte längre är av väsentlig betydelse eftersom uppgifterna redan lämnats. Ekobrottsmyndigheten anser att förfarandefrågorna i den här delen behöver tydliggöras.

Ekobrottsmyndigheten delar utredningens bedömning att det inte ska krävas någon anknytning till den misstänktes brott för att strafflindring ska vara möjlig. Myndigheten vill dock peka på att det kan uppkomma särskilda frågor vid tillämpningen när lämnade uppgifter saknar koppling till den misstänkte och avser brott i en annan förundersökning eller brott som inte är föremål för förundersökning. Ekobrottsmyndigheten vill också särskilt lyfta frågan hur information ska lämnas mellan två pågående förundersökningar som befinner sig i helt olika faser med olika förundersökningsledare. Myndigheten anser att förfarandet också i den här delen behöver tydliggöras.

Ekobrottsmyndigheten delar inte utredningens bedömning att resning till nackdel för en tilltalad som fått strafflindring inte ska vara möjlig. Det framstår som orimligt att resning inte ska kunna beviljas om en tilltalad medvetet lämnat osanna eller felaktiga uppgifter om annans brottslighet och därigenom fått en större nedsättning av sitt straff. Utan möjlighet till resning i dessa fall finns det risk att förfarandet undergräver allmänhetens förtroende för rättsväsendet.

Kapitel 6 Anonyma vittnen

Ekobrottsmyndigheten delar inte utredningens bedömning att det inte finns tillräckligt starka skäl för att införa bestämmelser som gör det möjligt att vittna anonymt.

Ekobrottsmyndigheten bedömer att den utveckling som på senare år skett avseende gängkriminalitet och organiserad brottslighet motiverar att det införs en möjlighet att vittna anonymt. Utvecklingen innebär inte bara att det förekommer en tystnadskultur bland kriminella utan också att vittnen i allt större utsträckning inte vågar ställa upp och berätta om sina iakttagelser på grund av rädsla för repressalier. Ekobrottsmyndigheten bedömer härutöver att det endast är i ett begränsat antal mål årligen som det kommer att kunna bli aktuellt med anonyma vittnen om den möjligheten införs.

Ekobrottsmyndigheten anser att det är möjligt att utforma ett regelverk rörande anonyma vittnen utan att ge avkall på rättssäkerheten. En förutsättning att få vittna anonymt bör t.ex. vara att det föreligger ett konkret hot eller att brottet begåtts inom ramen för sådan organiserad brottslighet eller gängkriminalitet där en abstrakt hotbild föreligger på grund av känt våldskapital. Reglerna bör endast tillämpas på s.k. tillfällighetsvittnen där vittnets identitet i sig saknar betydelse. Utredningen visar på de svårigheter som anonyma vittnen innebär för tilltalads möjligheter att ta till vara sin rätt. Ekobrottsmyndigheten bedömer att det är möjligt att utforma regelverket utan att inkräkta på den tilltalades rättssäkerhet. Det kan exempelvis finnas skäl att pröva om ett förfarande med offentligt ombud motsvarande reglerna vid hemliga tvångsmedel kan vara en väg att gå för att säkerställa ett rättssäkert förfarande. Det bör därför övervägas om en möjlighet att vittna anonymt vid svenska domstolar bör införas, men den närmare utformningen av ett system för detta behöver utredas ytterligare.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Monica Rodrigo. T.f. rättschefen Katarina Tidén har deltagit i den slutliga handläggningen. Ärendet har föredragits av verksjuristen Thomas Saltin.

Monica Rodrigo

Thomas Saltin

Expedition till
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till
ju.L5@regeringskansliet.se
ju.a@regeringskansliet.se